

صالح

ویژگی‌های مدیران از منظر آموزه‌های قرآنی و روایات معصومان (ع)

اشاره

مقاله حاضر به بررسی و تبیین ویژگی‌های مدیران موفق در سازمان آموزشی می‌پردازد و عوامل مؤثر در اصول و شیوه‌های مدیریت سازمان را با تاسی از الگوهای قرآنی و حدیث مورد تحلیل قرار می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: تفکر و عقیده، نظام ارزشی، شخصیت و مسئولیت، قدرت و اراده، اعتماد به نفس، دانش شغلی، وظایف سازمانی، آموزه‌های قرآنی و روایی.

سراغاز

یکی از موضوعات مدیریت در سازمان‌های اداری، خلاقیت و نوآوری در مدیران و توسعه همکاری بر پایه مشارکت بین اعضاست. کسانی که عهده‌دار رهبری فکری و مسئولیت اداره یک دستگاه هستند، نقش مهمی در تغییر و تحولات اجتماعی و سازمانی داشته و با تاسی از اخلاق اسلامی و ارزش‌های دینی می‌توانند راه رشد و پویایی سازمان و میل به اهداف آن را هموار نمایند.

در این نوشتار به ویژگی‌های بارز معیارها و قابلیت‌های یک مدیر سازمانی از

دیدگاه آیات قرآنی و احادیث اشاره می‌شود. در زندگی پیچیده امروزی معمولاً این موضوع مطرح است که مدیران موفق چه کسانی هستند؟ بخش قابل توجهی از عوامل تأثیرگذار مربوط به جنبه‌های روحی و شخصیتی مدیر می‌شوند که آن‌ها را با تکیه بر قرآن و حدیث بازگو می‌کنیم.

مدیران و آموزه‌های اسلامی

پایه و اساس هر تشکیلات و سازمانی بر مبنای تفکر و عقیده و معیارهای ارزشی رهبران آن استوار است. از طرفی آیین انسان‌ساز اسلام نیز برای اداره آن، معیارهایی را برای مدیران سازمانی قائل است که با وجود آن تقسیم مسئولیت‌ها، شیوه‌های اجرا و سایر چارچوب‌های سازمانی بر همان مبنای انجام می‌پذیرد.

در این‌جا نگاهی کوتاه به نظام ارزشی اسلام و آموزه‌های قرآنی و روایی می‌اندازیم و به چند ویژگی بارز مدیران اشاره می‌کنیم:

- **ایمان:** در نظام اسلامی مسئولیت‌ها به کسانی واگذار می‌شود که اسلام را قبول دارند و اندیشه و عمل خود را بر آن محور قرار می‌دهند.

بر طبق سنت خداوندی، مدیریت و سرپرستی از آن افرادی است که جزو

صالحان و شایستگان مؤمن باشند: «در حقیقت، در زبور پس از تورات نوشتیم که زمین را بندگان شایسته ما به ارث خواهند برد.»

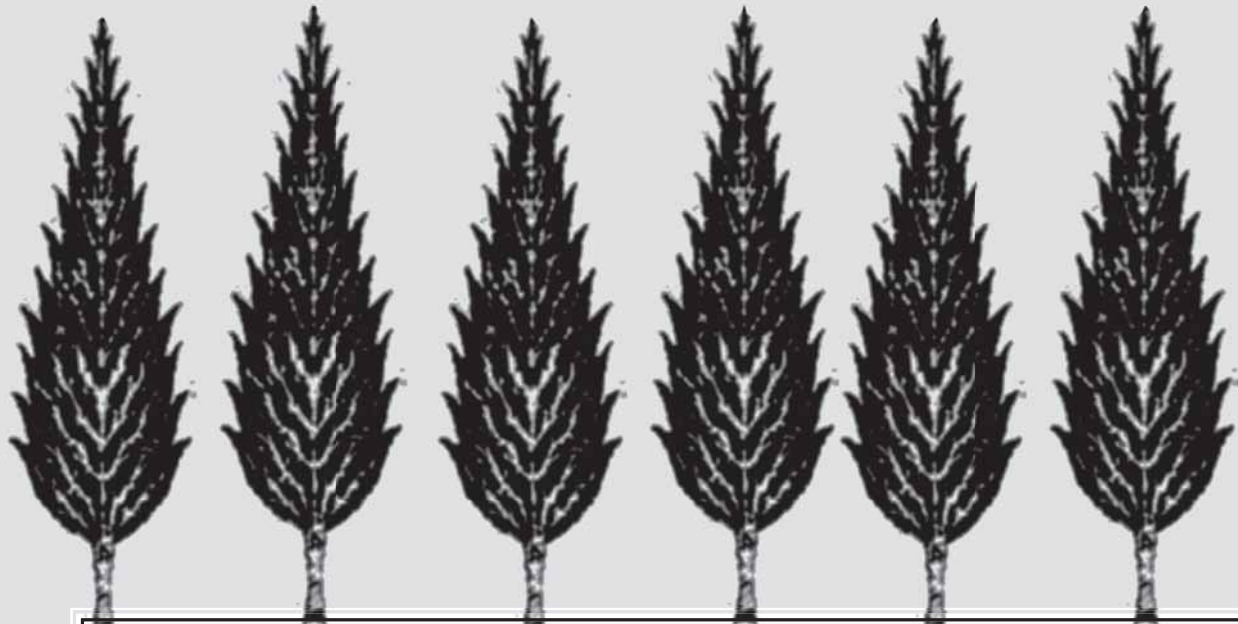
- **دانش شغلی و آگاهی از اصول مدیریت:** از دیدگاه آموزه‌های دینی و اسلامی، علاوه بر صفت اعتقاد به ارزش‌های مکتبی، دانش مدیریتی و شغلی و کسب آگاهی‌های لازم در قبول مسئولیت و اداره یک تشکیلات ضروری است.

امام صادق (ع) در این زمینه سخن و تشبیه زیبایی دارد که ما را به اهمیت دانش و آگاهی در امور سوق می‌دهد؛ آن‌جا که می‌فرمایند:

«انجام‌دهنده‌ای که بر غیر بصیرت و آگاهی حرکت نماید، مانند آن رونده‌ای است که بر بیراهه می‌رود و چنین شخصی سرعت حرکتش جز دوری از مقصد چیز دیگری نیست.»^۲

- **قدرت و اراده:** مدیر خوب کسی است که به هنگام پدید آمدن مشکلات، در حوزه مسئولیت خود به صورت استوار و آرام عمل کند و با اندیشه قدرتمند به مبارزه با بحران‌ها بپردازد.

حضرت علی (ع) خطاب به مالک اشتر

انسان شایسته

مهدی تجلیل

● **انضباط در امور؛** داشتن نظم از مهم‌ترین عوامل بهره‌برداری مطلوب از فعالیت‌های سازمانی است. در این زمینه حضرت علی (ع) می‌فرمایند: «شما و تمام فرزندان، خانواده و کسانی را که این وصیت به آن‌ها می‌رسد، به ترس از خدا و نظم در امور زندگی و ایجاد صلح و آشتی در میانتان سفارش می‌کنم.»

پی‌نوشت

۱. انبیاء، ۱۰۵
۲. اصول کافی، ج ۱، ۴۴
۳. نهج‌البلاغه، نامه ۵۳
۴. همان
۵. اصول کافی، ۴۵۴
۶. نهج‌البلاغه، نامه ۴۷

منابع

۱. قرآن کریم
۲. نهج‌البلاغه، شریف رضی، ترجمه محمد دشتی، مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین.
۳. پرورش کارکنان (۱۳۸۷)، ماکسول، جان، ترجمه شمس‌الافاق یآوری، تهران، فرا
۴. نگرش بر مدیریت اسلامی (۱۳۸۰)، سید رضا تقوی دامغانی، چاپ و نشر بین‌الملل،
۵. اصول مدیریت اسلامی و الگوهای آن (۱۳۸۵)، دکتر ولی‌الله نقی‌پورفر، مؤلف،
۶. فصل‌نامه مدیریت، معاونت برنامه‌ریزی و منابع انسانی وزارت آموزش و پرورش، دوره هشتم، شماره ۳۳۳، ۱۳۸۱

تکیه بر قدرت ایمان و آگاهی، به لیاقت و کفایت خود نیز اتکا داشته باشد و در عرصه فعالیت، خویش را مسئول بداند، دارای اعتماد به نفس است. امام صادق (ع) می‌فرمایند:

«بار مسئولیت خویش را خودت بر دوش گیر و اگر از انجام وظیفه شانه خالی کنی، دیگری بار مسئولیت تو را به دوش نخواهد گرفت.»^۵

اعتماد به نفس دارای ثمراتی است که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- الف. اضطراب و تزلزل در تصمیم‌گیری را از بین می‌برد.
- ب. ریشه چشم‌داشت به امکانات دیگران را در نهاد آدمی می‌سوزاند.
- ج. رشد شخصیت انسان را موجب می‌شود.

در پایان ذکر این نکته لازم به نظر می‌رسد که یکی از اهداف و ویژگی‌های سازمانی در نظام اسلامی تکیه بر کارگزاران شایسته و توانمند در هر دستگاه است که در سایه‌سار دستورات قرآن و ائمه معصومین علیهم‌السلام، مدیران می‌توانند از راهنمای عمل و شیوه‌های مدیریت متناسب با وظایف سازمانی بهره‌مند شوند.^۶

توصیه می‌کنند:

«برای هر کاری از کارهای خود مدیری را تعیین کن که دارای دو ویژگی باشد:

- بزرگی و عظمت کار، او را ناتوان و مغلوب‌ن سازد.
- زیادی تراکم کار، پریشان و رنجورش ننماید.»^۲

● **خلق و خو؛** برخی از مدیران به تشکیل گروه و پرورش آن اعتقاد نداشته و صرفاً به هنگام بروز چالش از دیگران کمک می‌گیرند، این موضوع در فرهنگ روایات قرآن نکوهش شده است. به طوری که یکی از ارکان سعادت در زندگی آدمی، اخلاق و فضایل اخلاقی اوست. حضرت علی (ع) در این خصوص می‌فرمایند:

«ای مالک، مهر و محبت و نیکویی را نسبت به افراد در خانه دل خویش زنده بدار و درباره آنان همانند درنده‌های خطرناک که خوردن آن‌ها را غنیمت شمرد مباش؛ زیرا ملتی که باید مدیرشان باشی دو دسته‌اند: یا برادر دینی تو هستند و با چون تو انسانند.»^۳

● **اعتماد به نفس؛** اعتماد پایه و اساس ایجاد و برقراری روابط خوب انسانی بین کارکنان و از عوامل موفقیت مدیر در واحدهای سازمانی است. مدیری که با